

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
LsN Maarit Leppänen

10.11.2020

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta (HE 152/2020 vp)

Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa esityksestä laiksi poronhoitolain muuttamisesta. Oikeusministeriö oli aiemmin ilmoittanut, ettei sillä ole esitykseen huomautettavaa. Valiokuntakuulemisissa käytyjen keskustelujen perusteella valiokunta on kuitenkin arvioinut tarpeelliseksi saada oikeusministeriön kannanotto erityisesti esityksen ehdotukseen poronhoitolain 37 §:n 2 momentiksi.

Oikeusministeriö on saanut tausta-aineistona käyttöönsä Paliskuntain yhdistyksen ja Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry:n lausunnot sekä Oivangin ja Kallioluoman paliskuntien yhteisen lausunnon.

Poronhoitolain 37 §:n 2 momentissa säädettäisiin oikeudenkäynnin ja porovahinkolautakuntakäsittelyn välisestä suhteesta. Esityksen mukaan, jos lausuntoasiassa on annettu tuomioistuimen ratkaisu tai asian tiedetään olevan vireillä tuomioistuimessa, lautakunta ei ratkaistuilta tai oikeudenkäynnin kohteena olevilta osin saa käsitellä osapuolen tekemää lausuntopyyntöä.

Ehdotus on saanut osakseen arvostelua. *Paliskuntain yhdistys* katsoo, ettei vireillä olevan oikeudenkäynnin tulisi estää oikeudenkäynnin asianosaisen tekemän lausuntopyynnön käsittelyä porovahinkolautakunnassa. Jos lausunnon antaminen ehdotetulla tavalla estyisi, asianosaisella ei olisi keinoja hankkia asiantuntijatodistelua oikeudenkäyntiä varten. Vaikka tuomioistuin itse voisi pyytää porovahinkolautakunnalta lausuntoa, kestäisi jo päätös lausunnon pyytämisestä kuukausia, jolloin vahinkojen arvioiminen on voinut käydä mahdottomaksi.

Oivangin ja Kallioluoman paliskuntien lausunnon mukaan se, ettei porovahinkolautakunta voi ottaa käsiteltäväkseen lausuntoasiaa jutun ollessa vireillä tuomioistuimessa, on ristiriidassa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §:n kanssa, jonka mukaan asianosaisella on oikeus esittää haluamansa näyttö asian tutkivalle tuomioistuimelle. Koska näytön hankkiminen estyisi, olisi säännös myös ristiriidassa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaavan perustuslain 21 §:n kanssa. Lisäksi lausunnossa väitetään, että oikeusministeriön lausunnossa luonnoksesta hallituksen esityksesi olisi esitetty sään-

nöksenmuuttamista siten, että riitajutun asianosaiset voisivat pyytää ja saada lausuntoja porovahinkolautakunnalta samaa vahinkoa koskevan riita-asian ollessa vireillä tuomioistuimessa.

Oikeusministeriö toteaa, että järjestely, jonka mukaan lautakuntatyypin asiantuntijaelin ei anna lausuntoa, ratkaisusuositusta tai vastaavaa kannanottoa tilanteessa, jossa asia on jo ratkaistu tuomioistuimessa tai on tuomioistuimessa ratkaistavana, ei ole poikkeuksellinen. Esimerkiksi eläinlääkärien hoitovirheistä lausuva eläinlääkintävahinkojen arviointilautakunta ei eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnasta annetun lain (1205/2001) 3 §:n mukaan ota lausuntoasiaa käsiteltäväkseen, jos asiassa on annettu tuomioistuimen ratkaisu. Jos asia on vireillä tuomioistuimessa, lautakunta saa antaa lausunnon vain tuomioistuimelle sen pyynnöstä. Kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista annetun lain (1077/2016) 2 §:n 4 mom. mukaan tuomioistuin voi käsitellessään kilpailuoikeuden rikkomista koskevaa vahingonkorvausasiaa pyytää Kilpailu- ja kuluttajavirastoa lausumaan vahingon määrän määräytymisperusteista. Kilpailu- ja kuluttajavirasto antaa lausunnon harkintansa mukaan. Asianosaiset eivät voi pyytää virastolta lausuntoa.

Kuluttajariitalautakunta ei saa antaa ratkaisusuositusta asiassa, jonka tiedetään olevan vireillä tai ratkaistu tuomioistuimessa (ks. kuluttajariitalautakunnasta annetun lain (8/2007) 14 §:n 1 mom.). Lain 5 §:n 1 mom. mukaan kuluttajariitalautakunta voi kuitenkin antaa tuomioistuimelle lausuntoja tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa, joka kuuluu kuluttajariitalautakunnan toimivaltaan. Lausunnon antamista voivat pyytää sekä tuomioistuin että asian asianosaiset. Lautakunta voi antaa lausunnon myös omasta aloitteestaan. Liikenne- ja potilaslautakunta ei saa potilasvakuutuslain (948/2019) 38 §:n 2 mom. antaa ratkaisusuositusta asiassa, jos sen tiedetään olevan vireillä tai se on ratkaistu tuomioistuimessa. Lain 39 §:n mukaan tuomioistuin ja asianosainen voivat kuitenkin pyytää liikenne- ja potilasvahinkolautakunnalta lausuntoa korvausasian ollessa tuomioistuimen käsiteltävänä.

Edellä selostettuun viitaten voidaan todeta, etteivät lainsäädännössä omaksutut ratkaisut ole yhteneväisiä. Näin ollen ei ole laista johdettavaa estettä sille, että porojen aiheuttamaa vahinkoa koskevan asian ollessa vireillä tuomioistuimessa tuomioistuimen lisäksi asianosainen voisi pyytää lautakunnalta lausunnon antamista. Oikeusministeriö ei kuitenkaan pidä tällaista ratkaisua kannatettavana.

Oikeusministeriö katsoo, että järjestely olisi sekä prosessitaloudellisesti että menettelyllisesti ongelmallinen. Ei ole asianosaisten eikä valtionaloudenkaan kannalta taroituksenmukaista, että samaa asiaa käsitellään samaan aikaan eri elimissä katselmusta myöten samantapaisessa menettelyssä. Rinnakkain vireillä olevan lausuntomenettelyn ja oikeudenkäynnin keskinäinen suhde olisi vähintäänkin epäselvä. Jos taas porovahinkolautakunta antaisi lausuntoja asianosaisille varsinaisen lausuntomenettelyn ulkopuolella, voisi tämä vaarantaa asiaan osallisten luottamuksen lautakunnan toimintaan.

Oikeusministeriö oudoksuu Paliskuntain yhdistyksen ja Oivangin ja Kallioluoman paliskuntien antamissa lausunnoissa esitettyä väitettä siitä, että oikeudenmukainen oikeudenkäynti ei toteutuisi tilanteessa, jossa porovahinkolautakunnan lausuntoa ei olisi käytettävissä. Riippumattomat ja puolueettomat tuomioistuimet turvaavat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja ratkaisevat kaikki toimivaltaansa kuuluvat asiat vapaan todistusharkinnan perusteella.

Porovahinkoasiat eivät laadultaan olennaisesti poikkea muista vahingonkorvausvelvollisuutta koskevista riita-asioista. Oikeusministeriö katsoo siksi, että tuomioistuinilla lähtökohtaisesti on myös poroja koskevien riitojen ratkaisemisessa tarvittavaa asiantuntemusta. Jos kuitenkin tuomioistuin katsoo, että kysymys on tilanteesta, jossa asian ratkaiseminen vaatii porojen aiheuttamiin vahinkoihin erikoistuneen asiantuntijatahon kannanottoa, se voi pyytää lausuntoa porovahinkolautakunnalta. Tällöin lautakunta antaa lausunnon tuomioistuimelle.

Oikeusministeriö huomauttaa, että oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §:ssä säädetään asianosaisen oikeudesta esittää todistelua tuomioistuimelle, ei oikeudesta hankkia kaikkea haluamaansa todistelua. Ehdotus poronhoitolain 37 §:n 2 momentiksi ei näin ollen ole ristiriidassa sanotun oikeudenkäymiskaaren säännöksen kanssa. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan riita-asian asianosaisen on näytettävä ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa tai vastustuksensa perustuu. Pykälän 2 momentin mukaan seikan asettaminen tuomion perustaksi edellyttää, että asianosainen on esittänyt sitä koskevan uskottavan näytön. Jos vahingon jäljet Paliskuntain yhdistyksen lausunnossa esitetyllä tavalla katoavat, olisi ennemminkin oletettavaa, että vahingon näyttäminen toteen vaikeutuu kuin että puolustuksen oikeudet vaarantuisivat.

Paliskuntain yhdistyksen lausunnon mukaan tuomioistuimen oikeus pyytää asiantuntijalausuntoa porovahinkolautakunnalta ei olisi riittävä, koska päätöksen tekeminen lausunnon pyytämisestä kestäisi tuomioistuimessa kuukausia. Oikeusministeriö toteaa, että laajan riita-asian keskimääräinen käsittelyaika oli vuonna 2019 Lapin käräjäoikeudessa 8,79 kuukautta, Oulun käräjäoikeudessa 6,38 kuukautta ja Kainuun käräjäoikeudessa 7,67 kuukautta. Käsittelyaikojen valossa on vaikea uskoa, että yksin todisteluun liittyvän päätöksen tekeminen kestäisi useita kuukausia.

Oikeusministeriö toteaa lopuksi, ettei ole hallituksen esityksen luonnoksesta antamassaan lausunnossa ehdottanut lakiehdotuksen 37 §:n 2 momentin muuttamista siten, että riitajutun asianosaiset voisivat pyytää lausuntoja porovahinkolautakunnalta samaa vahinkoa koskevan riita-asian ollessa vireillä tuomioistuimessa. Oikeusministeriö on sen sijaan lausunnossaan ehdottanut, että lainkohdassa nimenomaisesti mainittaisiin tuomioistuimen mahdollisuus pyytää porovahinkolautakunnalta lausuntoa sen käsiteltävänä olevassa asiassa. Ottaen huomioon, että tuomioistuimen oikeudesta pyytää asiantuntijalausuntoja säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:n 1 momentissa, kysymys on vain ollut ehdotuksesta lainkohdan selventämiseksi. Hallituksen esitykseen ei ole sisällytetty ehdotettua täsmennystä, ja oikeusministeriöllä ei ole siihen huomautettavaa.